

Kunnan maapolitiikan harjoittamista ja kunnan valintamahdollisuuksia maapoliittisten keinojen käyttämisessä KHO linjasi seuraavasti: ”Kunnalle kuuluu MRL 20 §:n 1 momentin mukaisesti maapolitiikan harjoittaminen alueellaan. MRL:lla ja siihen myöhemmin tehdyllä lain muutoksella (222/2003) on lisätty kuntien käytettävissä olevia keinoja niiden maapolitiikan harjoittamisessa. Kuten lakien esitöistä ilmenee, uudella sääntelyllä ei ole tarkoitettu rajoittaa kunnan valintamahdollisuuksia maapolitiikan eri keinojen käyttämisessä eikä supistaa kunnan mahdollisuutta käyttää lunastusta maanhankintaan. Näin ollen se valituksessa esitetty perustelu, että kaupunki ei olisi riittävästi selvittänyt erilaisia kaavoituksen toteuttamisesta koskevia maapoliittisia keinoja kuten maankäytösopimuksen tekemistä, ei lunastuslain 4 §:n 1 momentin toisesta virkkeestä ilmenevästä lunastusoikeudellisesta periaatteesta huolimatta ole esteenä lunastuslupan myöntämiselle.”

Lunastuslain 4 §:n 1 momentissa olevan periaatteen mukaan lunastusta ei saa panna toimeen, jos lunastuksen tarkoitus voidaan yhtä sopivasti saavuttaa jollain muulla tavalla.

Huomioita tapauksen johdosta

KHO:n ratkaisu Porin lunastuslupa-asiasa noudattaa sisällöltään lainvalmisteluasiakirjoissa omaksuttuja ja ympäristöministeriön lupakäytännössään noudattamia periaatteita. Koska kunnan maapolitiikan keinojen keskinäisestä suhteesta ei ole lakiteksteissä nimenomaista mainintaa ja koska asiasta on eräissä tapauksissa esiintynyt erilaisia käsityksiä, oli KHO:n selvittävä ennakkopäätös tarpeen.

Ratkaisu tukee kunnan mahdollisuuksia edistää maapolitiikan toimenpitein paitsi myönteistä yhdyskuntakehitystä myös kaavojen oikea-aikaista toteuttamista samoin kuin maanomistajien tasapuolista kohtelua ja kuntatalouden kannalta kestäväää tonttituotantoa. Kunnat voivat jatkossakin valita erilaisia kaavoitustilanteita varten sopivat maapoliittiset toimintamallit.

Porissa kaupunki on pitkäjänteisen kaavoitus- ja maapolitiikan ansiosta voinut luovuttaa rakentajille vuosittain keskimäärin sata omakotitonttia.

Kirjoittaja on hallitussihteeri ympäristöministeriön alueidenkäytön osastolla. Sähköposti yrki.hurmeranta@ymparisto.fi.

Muistolaatan suunnittelivat Hannu Tiainen ja Hannu Kovalainen.

Pentti Kallio

Oodi topografeille

SUOMEN PERUSKARTAN MUISTOMERKKI KOLARIIN

Yli-insinööri **Hannu Kovalaisen** idea toteutui, kun syyskuussa paljastettiin Kolarissa, Väylätien varressa hänen ja **Hannu Tiaisen** suunnittelema Suomen peruskartoituksen ensivaiheen päättymisestä kertova muistolaatta. Siinä kuvataan topografi **Kari Gröndahlin** kartoitusreitti, jonka hän teki ensivaiheen viimeisenä kartoituspäivänä elokuussa 1975. Laatan kustansi maanmittauslaitos ja hankkeen toimeenpani ja hoiti Maanmittaushallituksen topografit ry. Tilaisuuden käytännön järjestelyt sekä tarjoilut hoiti Rovaniemen maanmittaustoimisto emäntänä **Aino Vierikko** ja Kolarin kunta puolestaan muistomerkin rakentamisen.

Vesisateen säästämäään paljastustilaisuuteen oli kokoontunut kolmisenkymmentä henkilöä, pääasiassa maanmittausväkeä.

Alussa oli maasto, ilmakuva ja topografi

Paljastuspuheessaan maanmittausneuvos **Risto Nuuros** maanmittauslaitoksesta korosti 30-luvulla käyttöön tulleen ilmakuvausmullistavaa merkitystä kartoitusmenetelmänä, kun Suomen peruskartoitus sotien jälkeen aloitettiin.

– Tälle 30 vuotta kestäneelle työlle oli ominaista, että se tehtiin pääosin ilmakuvausavulla maastotyönä. Keskeinen tuotantotekijä oli maastossa liikkuva kartoittaja, topografi. Työ oli fyysisesti vaativaa ja vuosittain vaihtuvat työalueet tekivät monet Suomen kolkat tutuiksi topografeille. Työ otettiin isona yhteisenä projektina ja ammattikunta kasvoi yhteen tavalla, joka on näkynyt monessa vaihees-

sa jälkeenpäin. Vielä nytkin, kun pääosa on jo eläkkeellä, puhalletaan yhteiseen hiileen, totesi maanmittausneuvos.

– Puolustusvoimien topografikunta oli valmistanut pohjoisimmasta osasta maata topografista karttaa ja jatkoi tätä työtä peruskartoituksen ensimmäisen vaiheen jälkeenkin. Jo silloin osattiin toimintoja verkottaa resurssien maksimoimiseksi.

Topografinen kartta yhdessä peruskartan kanssa muodosti jo silloin koko Suomen kattavan peruskartaston. Ylä-Lapin kartoitus siirtyi Maanmittauslaitoksen ajan tasalla pidettäväksi. Työn valmistuessa ensi vuonna toteutuu yksi merkittävä tavoite, kun koko maa on ensimmäistä kertaa maastotietokannassa yhtenäisen kohdemallin mukaisesti digitaalisena, kertoi Nuuros.

– Uutena teknillisinä ratkaisuna 90-luvulla käyttöön otettu digitaalitekniikka mahdollisti seuraavan suuren muutoksen kartoitusmenetelmässä. Tämän tuloksena syntyi maastotietokanta, joka loi uusia mahdollisuuksia peruskartan valmistamiseen sekä kartan sisältämien tietojen laajaan hyväksikäyttöön.

Muistolaatta – topografien työn symboli

– Paljastettava muistomerkki on erityisesti topografien merkittävän työn symboli, korosti puhuja.

Työn, joka edellytti sitkeyttä, uusiin olosuhteisiin sopeutumista, itsensä johtamista ja tavoitteisiin sitoutumista. Samalla on syytä huomata, että työssä oli mukana myös muita ammattiryhmiä. Kaikkien heidän työn tuloksena kartat saatiin käyttäjil-

leen, muistutti maanmittausneuvos Risto Nuuros lopuksi. Ja luovutti muistolaatan Kolarin kunnan edustajalle.

Topografeja edustavan Maanmittaushallituksen topografit ry:n puheenvuoron käytti **Pentti Kallio** Seinäjoelta painottaen myös, että muistomerkki edustaa ennen kaikkea kaikkien peruskarttaa tehneiden topografien ja muun henkilöstön työtä, jota he vuosikymmeninä Suomen peruskartoituksessa tekivät:

– Laatta voidaankin nimetä työn muistomerkiksi.

Urakkana yli 3 700 karttalehteä

Puhuja kertoi peruskartan kehittäjän ja ensivaiheen johtajan, tohtori, yli-insinööri **Mauno Kajamaan** oivalluksena, että työhön rekrytoitiin pääasiassa maaseudun kasvatteja, nuoria miehiä. He parhaiten selvisivät vaativissa maasto-olosuhteissa.

– Peruskartoituksen alkaessa vuonna 1947 tuskin kukaan näki, mitä yli 3 700 karttalehden urakka käytännössä merkitsee. Topografin 40 vuoden työuran tuloksena valmistui vähintään 40 karttalehteä eli 10 × 400 km:n suuruinen alue. Laskelmien mukaan topografi käveli työuransa aikana maastotyössään lähes päiväntasaajan mittaisen matkan. Topografihan teki maastossa karttaa yksin. 60-luvulta alkaen kartoitusta oli suorittamassa runsaan 100 topografin joukko. Osa siirtyi erikoistehtäviin toimistoon ja osa opiskelun jälkeen työnjohtotehtäviin. Jo ennen ensivaiheen valmistumista oli vanhempia peruskarttalehtiä alettu uudistaa ja täydentää. 70-luvulla aloitettiin maaperäkartoitus yhteistyöprojektina, joka 90-luvulla valitettavasti jouduttiin laitoksen osalta lopettamaan kesken, kertasi puhuja kartoitushistoriaa.

Topografien työkokemuksista perinnettä

Topografit olivat varsin motivoitunutta ja sitoutunutta ammattikuntaa. Omuudessaan työmme viehätys, on eräs topografi osuvasti todennut, kertoi puhuja. Vastuullisuutta työstään korostaa ensivaiheen karttalehden marginaalissa olevat tekijän nimet. Vuoden 1993 alusta siirryttiin kokonaan numeeriseen karttatuotantoon.

– Topografien ammattikunnan yhtenäisyydestä ja työmotiiveistaan kertonee sekin, että heidän työkokemuksistaan on yhdistyksen toimesta ja tukemana kerätty ja osaksi myös Maanmittauslaitoksen sekä Maanmittausalan edistämisseitien tuella laaja perinneaineisto, joka viime keväänä luovutettiin Suomen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistoon. Aineisto on

Hannu Kovalainen

Muistomerkin paljastajia ja kartantekijöitä: Seppo Birkstedt (vas.), Risto Nuuros, Markku Harju, Hannu Kovalainen, Jouni Keskinarkaus, Heikki Lantto, Veikko Nukala, Yrjö Teeriaho, Kari Pieskä (maanomistaja), Markku Honkala, Pentti Kallio ja Aulis Mikkola.

siellä mm. tutkijoiden käytettävissä, kertoi puhuja. Aineistossa on tallennettuna 36 haastattelun (90 tuntia / 700 litterointiliuskaa) lisäksi työhön liittyvää topografien kirjallista tuotantoa sekä lähes tuhannen valokuvan kokoelma.

Peruskartasto jälleenrakentamisesta hyvinvointivaltioon

– Merkillepantavaa oli myös, että kartoitus tuotti valtakunnallista oheisaineistoa, kuten tiheän korkeuspisteverkoston, samoin kiinteistörajojen ja -tietojen rekisterikartan. Nekin sisältyivät topografin tehtäviin. Topografit myös keräsivät maamme toista miljoonaa paikannimeä talteen karttoihin. Se oli korvaamaton kulttuuriteko. Myös maamme suunnistusurheilun laajenemisen liittyi peruskartoitukseen.

Puhuja pohti myös peruskartan yhteiskunnallista merkitystä. Ilman peruskarttoja ei olisi voitu tehokkaasti suunnitella ja rakentaa mm. liikenneväyläverkostoa, maa- ja metsätaloutta eikä energia- ja talouttamme ja maanpuolustusta. Sotien jälkeisessä jälleenrakentamisessa ja kehittämisessä nykyaikaiseksi hyvinvointivaltioksi – puutteineenkin – on peruskartalla ollut ja tulee jatkossakin olemaan monelta osin ratkaiseva merkitys.

– Ja mitä mahdollisuuksia numeerinen aineisto nykyisin tarjoakaan digitaalikäytölle, arvioi puhuja. Peruskartta versoo kuin emopuu uusia taimia ympäristöönsä. Peruskartta on osa yhteiskunnallista palvelua aivan samoin kuin liikenneväylät tai koululaitos. Sen merkitystä ei voida mitata rahassa, kuvasi puhuja.

Peruskartoituksesta tutkimus

Peruskarttalehdet kuvaavat jokaisen kunnanviraston seinällä kunnan aluetta. Olisikin tärkeää, että myös vanhat peruskarttalehdet voitaisiin säilyttää kunnan arkistossa. Niissä on paljon mm. vertailutietoa monista maankäyttöönkin liittyvistä muutoksista. Myös tutkijat niitä tarvitsevat. Laitos poistaa käytöstä vanhat lehdet sitä mukaa kuin uutta karttaa valmistuu.

Puhujan mielestä olisi tähdellistä, että peruskartoituksesta ja kartan yhteiskunnallisesta merkityksestä koko laajuudessaan tehtäisiin tieteellinen tutkimus. Tulokset saattaisivat olla hyvinkin yllättäviä ja voisivat mahdollistaa työlle uusia resurssiejakin.

Lopuksi puhuja esitti laitoksen taholle toivomuksen, että sinänsä tarkan, numeerisen peruskartan kuvausohjeisiin lisättäisiin hakkuuaukkojen ja taimikoiden kuvaus, kuten ne kuvattiin manuaalisissakin kartoissa. Se on osoittautunut suureksi puutteeksi eikä niiden kuvaamiselle ole ainakaan teknillisiä esteitä.

Tilaisuus jatkui laavutulen lämpimässä, kartoittaja **Keijo Ylitalon** keittelemästä nokipannukahvista sekä hyvistä jutuisista nautiskellessa.

Vaativuuden muistolaatta jää kertomaan kartoitustyöstä, jonka topografit tekivät kolutessaan maastot itäisen Suomen vaaraisemista läntisen Suomen lakeuksille ja eteläisen rannikon saaristoista Lapin tuntureille. Tutuksi tuli kotomaamme koko kuva.

Muistiinmerkinnyt Pentti Kallio, joka on topografi evp Seinäjoella.